

Visuomenės veikėjas, pedagogas, spaudos bendradarbis, kunigas Stanislovas LYGUTAS

Parengė Kazimieras PRUŠINSKIS

Telšių vyskupijos kurijoje kartu su kitais čia saugomais dokumentais yra ir mokytojo Jono Vagegos mašinėle rašytas 12 puslapių apimties tekstas. Viršuje – užrašas: „Nekrologas. Žinios apie kun. Lyguto Stanislovo gyvenimą ir veiklą (trumpai).“

Kiekvienai parapijai garbė turėti iš savo krašto kilusį kunigą. Ne išimtis ir Lenkimai. Šios parapijos Večių kaime yra gimęs kunigas, vienuolis pranciškonas, pedagogas, gydytojas, botanikas, pirmasis Lietuvos floros tyrinėtojas, vienas iškiliausių XIX amžiaus švietėjų, lietuvių kultūrinio sąjūdžio dalyvis, žemaičių raštijos veikėjas, mokslo terminijos kūrėjas, bibliofilas, kelių knygų autorius Jurgis Ambraziejus Pabrėža (1771–1849), o 1899 m. gegužės 18 d. – kunigas Stanislovas Lygutas (1899–1982). Jo tėvas buvo Pranciškus. Jų šeima turtais negarsėjo.

Minėtame tekste rašoma, kad S. Lygutas mokėsi Skuodo IV klasių pradinėje mokykloje, kurią baigė 1911 m., o 1924 m. Skuodo progimnazijoje gavo keturių klasių baigimo pažymėjimą. Vėliau jis žinias gilino Plungės realinėje gimnazijoje ir čia 1926 m. eksternu išlaikė egzaminus už 6 klases.

Nuo 1917 iki 1922 metų S. Lygutas dirbo mokytoju Skuodo mokykloje, o vėliau tiek pat metų (penkerius) – dabartinės Lenkimų seniūnijos teritorijoje veikusioje Juodeikių pradžios mokykloje. Dirbdamas mokytoju jis Skuodo, Mosėdžio, Lenkimų, Laukžemės ir keliuose kitose parapijose kūrė katalikiškas organizacijas (Pavasarininkų, Angelaičių kuopeles, Moterų draugijas, Šv. Juozapo, Darbininkų sąjungas ir kt.), daugeliui iš jų vadovavo. Jis yra buvęs Skuodo seimelio narys, Skuodo rajono Švietimo skyriaus pirmininkas.

Pirmaisiais Lietuvos nepriklausomybės metais visuomeninės organizacijos labai aktyviai dalyvavo krašto kultūrinėje veikloje: organizuodavo

Lenkimų bažnyčios komplekso vaizdas iš klebonijos pusės. Gedimino Norvilo nuotrauka iš: <https://byt.lt/3kk8s>

kultūros vakarus, koncertus, rodydavo savo sukurtus dažniausiai idėinius spektaklius. Tokiai veiklai pritaikytų patalpų tada mažai kur buvo. S. Lygutas dėl to nesielvartavo, nes jis, tarp vietos žmonių kaip mokytojas turėdamas didelį autoritetą, susitardavo su ūkininkais, kad jie leistų tuos renginius organizuoti jų sodybose – ten stovinčiose daržinėse, klotimuose ir kt. Gavus leidimą, jaunimas įrengdavo sceną, papuošdavo patalpas, pasirūpindavo reikalinga įranga ir renginys jau galėdavo vykti. Per tuos beveik 10 mokytojavimo metų S. Lygutas suorganizavo daugybę tokių kultūros renginių.

Jis buvo labai religingas, nuolat bendraudavo su dvasiškiais, tad apsisprendė ir 1927 m. spalio 9 dieną, net nemokėdamas lotynų kalbos, įstojo į neseniai pradėjusios veikti Telšių kunigų seminarijos antrąjį kursą. Mokydamasis turėjo padaryti pertrauką, nes susirgo atvira tuberkulioze ir kurį laiką negalėjo mokytis kartu su kitais seminaristais. Tą laiką jis panaudojo lotynų kalbos mokymuisi pas Judrėnų parapijos kleboną Valerijoną Knipavičių. Vėliau mokslą Telšių kunigų seminarijoje pratęsė.

Studijuodamas jis aktyviai bendradarbiavo spaudoje – savo tekstus skelbė laikraščiuose ir žurnaluose „Pavasaris“, „Žvaigždė“, „Varpelis“, „Darbininkas“, „Romuva“ ir kt. Yra išspausdinti ir keli jo parašyti kūriniai, tarp jų: Motinos dienos minėjimo Lietuvoje 10-mečiui skirta knygutė „Motinos auka“ (Kaunas, 1938 m.), kurią jis pasirašė slapyvardžiu Sūnus Petras; Vytauto Didžiojo 500 metų mirties sukakčiai paminėti skirtas „Žemaičių kalendorius“ 1930 metams. S. Lygutas yra žinomas ir kaip vertėjas – iš vokiečių kalbos į lietuvių kalbą jį išvertė E. V. Kettelerio knygą „Seelennot aus Lebensange“ („Sielos kančia dėl gyvenimo baimės“) (Verlag Kirchheim Z. Co. M. b. H. Mainz, 1933). Tai buvo 400 puslapių apimties A4 dydžio rankraštis. Dėl aplinkybių, kurios susiklostė prasidėjus Antrajam pasauliniam karui, leidinys nebuvo išspausdintas. Daug S. Lyguto straipsnių, kitų tekstų taip pat yra likę rankraščiuose, tarp jų – ir 80 puslapių apimties iš Skuodo rajono Notėnų parapijos kilusio, Lenkimuose 1890–1962 m. vikaru, altaristu dirbusio, čia mirusio ir palaidoto kunigo Adomo Sutkevičiaus (1877–1962) biografinė apybraiža, skirta jo 50-ies metų kunigystės jubiliejui.

Mokydamasis Telšių kunigų seminarijoje S. Lygutas subūrė moksleivių Ateitininkų federacijos kuopą, aktyviai dalyvavo jos veikloje, buvo kūrybingas, nuolat rašydavo referatus, skaitydavo paskaitas, organizuodavo konferencijas, suvažiavimus, palydas ir kitus renginius.

S. Lygutas Telšių kunigų seminariją baigė 1935 metų balandžio 23 dieną.

Rengiant šią publikaciją pavyko rasti 1935 m. rugpjūčio 18 d. Telšiuose leisto katalikiško laikraščio „Žemaičių prietelius“ 33 (506) numerio 4 puslapyje išspausdintą tokią informaciją (kalba netaisyta):

„Šv. Onos atlaidų metu Lenkimuose buvo nepaprastos, retos ir atmintingos iškilmės – Kun. Stanislovo Lyguto primicija. Jaudinantį, nuoširdų pamokslą pasakė prof. kan. J. Juodaitis, nušviesdamas jauno kunigo sunkius apaštalavimo kelius, iškeldamas kun. Stanslovo galingą nepalaužiamą pasiryžimą ir norą būti kunigu, net po devynių mokytojavimo metų, jei tektų atlaikyti tik vienas vienintelis šv. Mišias, iš tikrųjų retas žmogus turi tiek valios su palaužta sveikata ir noro siekti tokio tikslo kaip kun. Stanislovas. Bet geri žmonės ir Dievo palaima idealistus lydi.

Po pamaldų įvyko žemaitiškos vaisės p. Stokų namuose. Daug buvo pareikšta gražių linkėjimų iš svečių, kurių tarpe buvo nemažai dvasiškių, ir prisiūsta sveikinimų.

Nuo garsaus žemaičių vyro kun. Pabrėžos laikų Lenkimuose nebuvo nė vienos primicijos. Štai po tiekos metų Lenkimai davė naują energingą darbuotoją Kristaus vyndaržį. Kunigas Stanislovas paskirtas Pavandenės vikaru.“

1935 m. balandžio 23 d. Telšių vyskupas Justinas Staugaitis paskyrė S. Lygutą Pavandenės parapijos (Telšių r.) administratoriumi, o 1936 m. vasario 10 dieną atskiru raštu – dar ir Luokės dekanato bažnyčių rekolekcijų vedėju. Čia jis dirbo vienerius metus. Nutaręs žinias gilinti toliau, 1936 m. Kaune įstojo į Vytauto Didžiojo universiteto Filosofijos fakultetą. Jo dėstytojai buvo iškilūs ano meto mokslo daktarai, profesoriai Stasys Šalkauskas, Pranas Dovydaitis, Antanas Maceina, Leonas Bistras, Pranas Dielninkaitis, Pranas Kuraitis, Mečislovas Reinys ir keletas kitų.

Paskutiniaisiais studijų metais S. Lygutas buvo Teologijos filosofijos fakulteto Filosofijos skyriaus seniūnas, rūpinosi studentų seminarų, posėdžių organizavimu, pravedimu ir kitais jo kompetencijai priskirtais reikalais. Studijas jis baigė 1940 m. birželio mėnesį.

Kai mokėsi Kaune, S. Lygutas nebuvo priskirtas prie kurios nors konkrečios parapijos, todėl galėjo šlietis prie bet kokios bažnyčios. Tuo laikotarpiu Kaišiadorių vyskupas J. E. Teofilus Matulionis jam pasiūlė tapti Kauno benediktinų vienuolyno kapelionu. Šias pareigas jis ėjo pusantrų metų. Vėliau, Kauno Įgulos bažnyčios rektoriaus prof. dr. J. Meškausko pakviestas, jis pradėjo dirbti šioje bažnyčioje, čia redaguodavo įvairius tekstus, skaitydavo pamokslus (tada Kauno miestui skirti pamokslai buvo sakomi į radiofoną), atlikdavo kitus darbus. Studijų metais jis yra ėjęs įvairias pareigas ir keliose kitose Kauno bažnyčiose.

Paskutiniaisiais studijų metais S. Lygutas kartu su bendrakursiu Babiliumi buvo pakviestas likti dirbti universitete – dr. prof. P. Dielininkaičio vadovaujamoje katedroje skaityti sociologijos paskaitas. Tam jie ruošėsi, bet Antrasis pasaulinis karas planus pakeitė.

1940-aisiais, kai studijos jau buvo užbaigtos, S. Lygutas buvo paskirtas dirbti Ubiškės parapijos (Telšių r.) klebonu. Šias pareigas jis ėjo iki 1942

(Nukelta į 54 p.)

metų. Sveikata šlubavo, tad kartais nuo karto jam tekdavo gydytis. 1944 m. rugpjūčio 21 d. jam kaip cenzą turinčiam religijos dėstytojui buvo patikėtos Laukuvos gimnazijos kapeliono pareigos. Čia jis, talkindamas ir vietos klebonui, dirbo tik iki 1946 metų, nes tada sovietų valdžia uždraudė dėstyti tikėjimo tiesas gimnazijoje.

Einant metams S. Lyguto sveikata reikalavo vis daugiau dėmesio, tad, patarus gydytojams ir gavus Telšių vyskupo Justino Staugaičio leidimą išvykti už Telšių vyskupijos ribų, jis iš Laukuvos išvyko gydytis į Kauno priemiestyje veikusį Lampėdžių kurortą, kur daug pušynų ir sausas oras. Tada iš Kauno arkidiecezinės kurijos gavo leidimą apsigyventi ir kunigo pareigas atlikti bet kurioje bažnyčioje. Įsikūrė Lampėdžiuose buvusiuose A. Žebrausko namuose. Viena jo kambarių iš Vilijampolės atvykęs kunigas kartais atlaikydavo šv. Mišias.

Gyvendamas Lampėdžiuose S. Lygutas čia patsivežė jau senyvą, negalią turinčią savo motiną ir ją globojo. Ši pas sūnų gyveno 20 metų, o, būdama 97 metų amžiaus, ir mirė. Palaidojo ją Lenkimų miestelio kapinėse, šalia jos vyro Pranciškaus amžinojo poilsio vietos.

Lampėdžiuose, kai čia apsigyveno S. Lygutas, katalikų bažnyčios nebuvo, todėl jis, vietos gyventojų skatinamas, surado panašų į Vilijampolės bažnyčios pastatą namą (Vaižganto g. 16) ir jį iš savo lėšų nupirko iš žydo Fleišmano. Pastatas kainavo 45 tūkstančius rublių. Kunigo santaupų neužteko, tad jis tam, kad surinktų reikalingą sumą, pardavė visus savo ūkelyje turėtus gyvulius, žemės ūkio inventorių, įvairius buitinius reikmenis, o tai, ko dar trūko, pasiskolino iš Antano Jakšto. S. Lyguto tikslas buvo įsigytame name įkurti viešą koplyčią, kurioje tikintieji galėtų melstis, dalyvauti šv. Mišiose ir apsirūpinti šventais sakramentais. Namų pirkimo dokumentai buvo patvirtinti Kauno notarinėje kontoroje 1946 m. liepos 10 dieną. Siekdamas, kad tame name būtų atidaryta Lampėdžių parapijiečiams skirta vieša koplyčia, S. Lygutas šį namą kaip auką skyrė Kauno arkivyskupijos kurijai. Namą priėmė Kauno metropolitas prof. prel. kun. S. Jokubauskas. Kad koplyčia pradėtų veikti, atitiktų kulto pastatams keliamus reikalavimus, ją reikėjo restauruoti, įrengti, reikėjo įsigyti ir liturginius rūbus bei visus kitus reikmenis, baldus. Tuo rūpinosi pats S.

Lygutas. Kai viskas, kas būtinausia, jau buvo padaryta, Kauno arkivyskupijos valdytojas prof. prelatas kun. S. Jokubauskas 1946 m. rugpjūčio 20 d. paskyrė kun. S. Lygutą Lampėdžių „Regis Christi“ koplyčios rektoriumi ir tais pačiais metais įgaliojo Vilijampolės bažnyčios kleboną kun. B. Radavičių šią koplyčią pašventinti. Tai buvo padaryta 1946 m. spalio 28 d.

Eidamas šios Lampėdžių kurorto miške stovėjusios koplyčios rektoriaus pareigas, S. Lygutas toliau rūpinosi jos remontu, puošyba ir turtinimu, planavo pastatą praplėsti, bet... 1948 m. liepos mėnesį sovietų valdžia šią koplyčią kartu su vienuolika Kauno mieste buvusių bažnyčių uždarė. Nepaisant didelių paties S. Lyguto, arkivyskupijos valdytojo J. Stankevičiaus, koplyčios komiteto ir kitų tikinčiųjų pastangų, jų vizito į Maskvą, siekiant, kad koplyčia galėtų ir toliau veikti, Lampėdžių kurorto direktoriaus Aleksejaus Abramovo nurodymu Lampėdžių koplyčia vis dėlto buvo nugriauta, o jos vietoje po kurio laiko įrengta sporto aikštė.

Prieš nugriaunant bažnyčią ten buvusias vertybes pavyko išnešti. Dalis jų (dideles stacijas, kurias kunigas S. Lygutas buvo nupirkęs už savo pinigų) buvo paskolinta Vilijampolės bažnyčiai, kai kunigas padovanojo Gaurės bažnyčiai, kunigui T. Knipavičiui. Neužmiršo S. Lygutas ir savo gimtosios Lenkimų Šv. Onos bažnyčios (jai dovanojamų daiktų sąrašą jis pridėjo prie savo testamentu). Be šių daiktų, Lenkimų bažnyčiai jis dar padovanojo ir dvi gedulingas vėliavas, naują procesinį sidabruotą kryžių, pagal Leonardo da Vinčio kūrinį nutaptą 115x155 cm dydžio paveikslą „Paskutinė vakarienė“ su ažuoliniais rėmais, arnotų, albų, komžų, liturginių knygų ir kai kurių kitų smulkesnių daiktų.

Iki koplyčios nugriovimo S. Lygutas buvo iš savo lėšų nupirkęs nemažai statybinių medžiagų koplyčios remontui ir išplėtimui. Jos vėliau labai pravertė statant jo paties nedidelį namelį (Gintaro g. 29), kuriame jis vėliau gyveno.

Ligos S. Lygutą neapleido. 1953 m. jis buvo gydomas ir operuojamas Kauno onkologiniame dispenseryje. Papildomai jį kamavo ir kraujo krešėjimo, kaulų ligos, širdies nepakankamumas.

S. Lygutas kaip žmogus, pasirinkęs dvasininko kelią, jau nuo studijų Telšiuose laikų iš kitų bendraamžių ir kunigų išsiskirdavo savo nuolankumu, mandagumu, kuklumu, plačiu akiračiu. Jis mėgo

vienatvę, buvo geros širdies, empatiškas žmogus. Dėl to daugelis kunigų pas jį eidavo net išpažinties.

1948 m. rugsėjo 22 d. Kauno kurija S. Lygutą paskyrė Raudondvario bažnyčios vikaru. Tuo metu šios bažnyčios klebonas buvo kun. A. Rinkevičius. S. Lygutas, kad ir būdamas silpnos sveikatos, du metus Raudondvaryje sąžiningai dirbo negaudamas už tai jokio atlyginimo, kiek įmanydamas padėdavo klebonui. Jis iš Lampėdžių, kuriuose ir toliau gyveno, į Raudondvario bažnyčią visą kelią eidavo pėsčiomis. 1950 m. rugsėjo 1 d. jis sužinojo, kad iš einamų pareigų yra atleistas. Kodėl taip buvo padaryta, jam niekas nepasakė. Ėmė aiškintis. Sužinojo, kad tokį sprendimą priėmė Religinių kultūrų reikalų valdyba, gavusi Kauno arkivyskupijos valdytojo kun. kan. J. Stankevičiaus 1950 m. liepos 7 d. raštą, kuriame rašoma, jog „Atsižvelgiant į kun. Lyguto nesveikatą, kad dėl invalidumo (II) grupės, atleidžiamas nuo pareigų neribotam laikui“. Buvo įtariama, kad taip padaryta siekiant Raudondvario bažnyčioje įdarbinti iš Kauno miesto Igulos bažnyčios valdžios pašalintą kun. A. Rinkevičiaus bičiulį kun. R. Liuką.

Nepaisant patirtų nuoskaudų, S. Lygutas liko ištikimas savo pašaukimui ir toliau rūpinosi Lampėdžiuose gyvenusių tikinčiųjų reikalais. 1951 m. miestelyje jam pavyko įsteigti Kauno arkivyskupijos ir Telšių vyskupijos žinioje buvusią neviesą katalikų koplyčią. Čia atvykę kunigai galėdavo laikyti šv. Mišias. Tuo laikotarpiu S. Lygutui buvo mokama kunigo stipendija. Taip gyvendamas jis Lampėdžiuose praleido 14 metų.

1966 m. kovo 8 d. Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupas Juozas Matulaitis-Labukas paskyrė S. Lygutą Šv. Kryžiaus karmelitų bažnyčios vikaru-altaristu. Tada šios bažnyčios klebonas buvo K. Statkevičius. Po trijų metų vyskupas J. Matulaitis-Labukas, aukštai vertinęs S. Lyguto atsidavimą Bažnyčiai, pasikvietė jį dirbti pas save į Katedrą. Kai sumažėjo parapijose dirbusių kunigų, S. Lygutą perkėlė dirbti į Kauno katedrą-baziliką – taip jis tapo tiesiogiai pavaldus vyskupui Romualdui Krikščiūnui. Čia S. Lygutas taip pat buvo gerbiamas ir vertinamas dėl savo išsilavinimo, pareigingumo ir nuopelnų Bažnyčiai. Šioje katedroje-bazilikoje jis dirbo daugiau negu tris metus, būtų dirbęs ir ilgiau, bet tada sovietų valdžia ištrėmė kun. J. Šalčių iš Kauno miesto ir iš

Senoji Kauno Aleksoto bažnyčia. Nuotrauka iš www.sakralilietuva.lt

Kauno Aleksoto bažnyčios, tad vyskupas J. Matulaitis-Labukas priėmė sprendimą S. Lygutą nuo 1972 m. liepos 2 d. laikinai perkelti dirbti į Aleksoto bažnyčią. Tas „laikinas“ tęsėsi aštuonerius ir pusę metų – iki 1981 m. sausio 1 dienos. Į darbą Kaune S. Lygutas, kad ir turėdamas jau didelę metų naštą bei būdamas gana silpnos sveikatos, iš Lampėdžių dalį kelio eidavo pėsčiomis, dalį važiuodavo autobusais. Jam patikėtas pareigas ėjo itin atsakingai. Per tą laiką jis Aleksoto bažnyčioje pasakė 748 pamokslus, atlaikė daugybę pamaldų, rūpinosi ligoniais, ėjo kitas jam priskirtas kunigo pareigas. Labai atsakingai ruošdavosi pamokslams. Kadangi turėjo daug žinių ir norėjo kiek tai įmanoma daugiau jų perteikti tikintiesiems, kartais tie pamokslai būdavo labai ilgi, tad ne kartą ir iš pačių parapijiečių bei vyresnybės sulaukdavo prašymų juos trumpinti.

Kai S. Lygutas jau buvo 80-ies metų amžiaus, suprato, kad laikas sustoti, daugiau dėmesio skirti sveikatai, poilsiui ir pradėti ruoštis savo paskutinei gyvenimiškai kelionei. Tada jis vieną po kito Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupui pateikė 5 prašymus, kad būtų atleistas iš savo užimamų pareigų Aleksoto bažnyčioje. Šis jo noras buvo patenkinamas 1979 m. vasario 8 d., tačiau kun. J. Pilibaičiui prašant, jis dar iki 1981 m. sausio 1 d. ėjo jam patikėtas pareigas.

Nekrologe tiksliai kunigo S. Lyguto mirties data nenurodyta. Nėra parašyta ir kur jis palaidotas, šios informacijos nepavyko rasti ir kituose šaltiniuose. Tikėtina, kad savo gyvenimo knygą kunigas užvertė 1982-aisiais metais. Tais metais parašytas ir nekrologas.